

SĂPĂTURILE DE LA BOIȚA *

LUCRĂRILE de dezgropare a construcțiilor din epoca romană, de pe hotarul satului Boița (comuna Tălmaci, r. Sibiu), începute în vara anului 1957 printr-o săpătură care a avut mai mult un caracter de informare¹, au fost continuate și în campania din vara anului 1958.

Condițiile de cercetare din campania anului 1957 nu au fost prielnice unor exigente cercetări științifice, ci au oferit doar posibilități foarte limitate de informare, datorită culturilor de la suprafața terenului. Rezultatul pozitiv al cercetărilor efectuate cu acel prilej constă în primul rînd în identificarea exactă a stațiunii, în fixarea limitelor de sud și vest ale construcțiilor și în o seamă de observații privitoare la tehnica folosită la fortificarea stațiunii respective pe latura de vest a incintei întărite. Aceste rezultate au fost obținute în urma celor 10 secțiuni, precum și suprafețelor și punctelor de sondaj executate cu acea ocazie.

Săpăturile din anul 1958 (pl. I), au avut ca scop determinarea mai precisă a elementelor sesizate în anul precedent și cercetarea altor obiective din interiorul stațiunii, cercetare care a devenit posibilă în urma eliberării unor suprafețe care au fost cultivate cu păioase. Campania din 1958 a început abia în luna septembrie și a durat pînă la începutul lunii noiembrie. Observațiile culese cu acest prilej confirmă pe de o parte și infirmă pe de alta, unele din observațiile făcute cu un an în urmă.

Cercetările planificate pe anul 1958 și-au fixat ca obiective principale, stabilirea laturilor de est și nord ale stațiunii, respectiv ale presupusului castru, observarea în continuare a sistemului de fortificație și sondarea terenului din interior — acolo unde condițiile permiteau — în scopul determinării naturii construcțiilor. Referindu-ne la condițiile de care amintim, precizăm că, și de data aceasta, terenul fiind cultivat, am întâmpinat o serie de dificultăți cu privire la alegerea cea mai indicată a terenului unde urmau să fie efectuate secțiunile. Prezența culturilor ne-a împiedicat în primul rînd a face observație de ansamblu asupra reliefului terenului, care, în lipsa lor (culturilor), oferă indicii clare în privința posibilităților de amplasare a clădirilor². În funcție de acest lucru, obiectivul a fost atacat pe unele parcele devenite libere în cursul lunii august. Cu toate acestea, săpăturile din vara acestui an au dus la rezultate importante și la unele precizări valoroase cu privire la particularitățile pe care le oferă stațiunea arheologică ce ne interesează.

În primul rînd, s-a căutat a se dezveli în continuare presupusa poartă (pl. II/11), de pe latura de sud a terasei pe care se întind construcțiile, spre a se

* Săpăturile din 1958 au fost executate de către un colectiv al Muzeului Brukenthal din Sibiu, sub conducerea lui N. Lupu.

¹ Vezi M. Macrea, *Șantierul Cașolț-Boița*, raport

preliminar pe anul 1957, în *Materiale*, VI, 1959, p. 407.

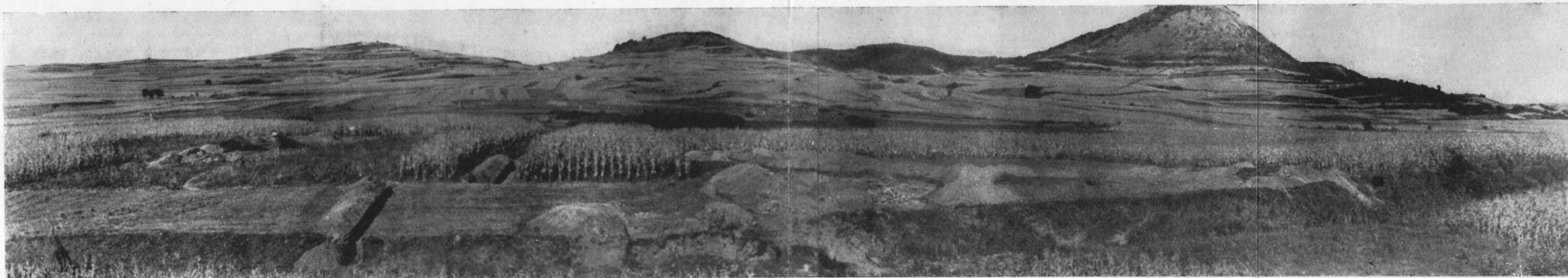
² Într-o perleghetă din primăvara anului 1959, înainte de însămînțarea parcelelor, a fost observată clar suprafața terenului.

vedea în ce fel se leagă zidurile acesteia de zidul de incintă, identificat cu un an în urmă pe latura de sud. Zidul de « legătură » al clădirii continuă să meargă în direcția nordică încă 1,60 m. Apoi, face un unghi drept spre V, mergând în continuare și unindu-se, probabil, cu cealaltă jumătate a construcției care n-a putut fi dezvelită complet nici în această campanie, din cauza stratului de apă în care zace fundamentul. Săpătura a dovedit că această clădire, situată jos, sub nivelul terasei apărute de zidul sudic, nu are nici un fel de legătură cu acesta. Totodată, s-a putut constata cu certitudine că această construcție nu este o poartă de castru — așa cum se presupusese în anul precedent — și că rostul ei, deși n-a putut fi încă precizat, construcția nefiind săpată în întregime — a trebuit să fie cu totul altul. În funcție de această observație, s-a putut apoi trage concluzia că zidul de incintă, care se întinde aproximativ paralel cu Oltul, nu reprezintă de fapt o latură a unui castru, ci că rostul său a fost de a proteja de eventualele ape revărsate ale riului, marginea sudică a terasei, pe care se înălțau celelalte construcții. S-a constatat de asemenea, în urma secțiunii nr. 17, că zidul de protecție nu se prelungește pe această latură în direcția vestică spre a flanca construcția nr. 1 — adică presupusa poartă — ci din cealaltă parte a sa, cum ar fi trebuit să fie cazul în ipoteza că am fi avut de-a face cu un castru. Secțiunea nr. 17 a fost adâncită pînă în pămîntul viu, pe o lățime de 1 m. În capătul ei de nord, între metrii 14—20, a fost descoperită o groapă pe fundul și în interiorul căreia au fost observate slabe urme de ceramică din epocă. Groapa are forma unui ic larg, iar destinația ei a rămas pînă în prezent neprecizată.

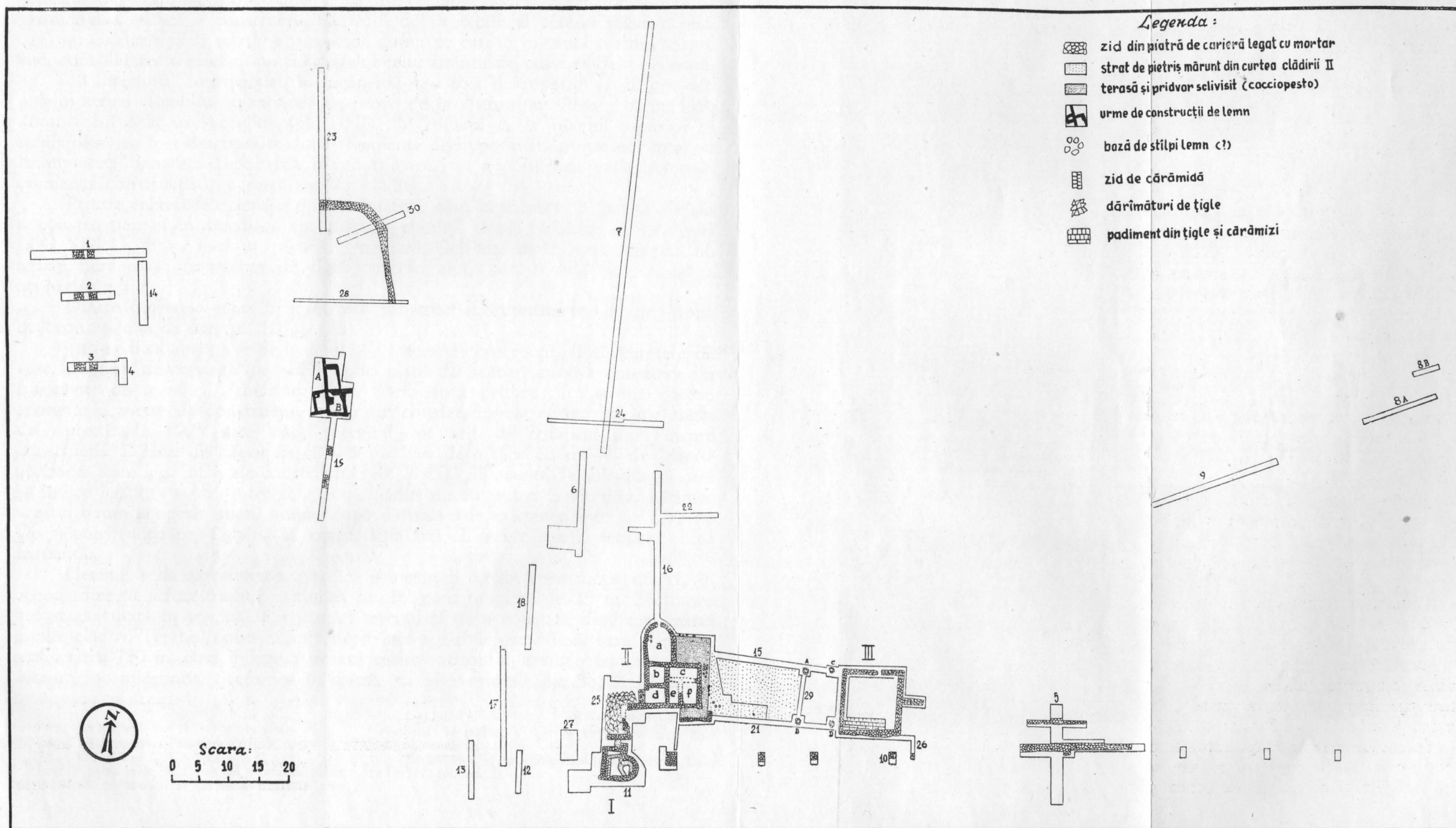
Deasupra, pe terasă, aproximativ în dreptul construcției nr. 1, a fost trasată o altă secțiune (nr. 15), orientată oarecum în direcția est-vest, pe o lățime de 1 m. Această secțiune a surprins în extremitatea sa de vest, fundamentul zidului unei noi construcții (nr. 2). Clădirea avea interiorul împărțit în încăperi rectangulare de diverse mărimi, terminîndu-se înspre nord printr-o încăpere a cărei extremitate era închisă printr-un zid oval al cărui fundament este întrerupt de o porțiune de 0,80 m.

Zidurile construcției erau lucrate din piatră de carieră, legate cu mortar și neuniforme ca grosime: 0,88 m, 0,70 m, 0,65 m, 0,40 m. Fețele zidurilor sînt netede, dovedind că au fost îngrijit construite. Faptul că din construcții n-a mai rămas decît fundamentul, ne este explicat prin lipsa deschizăturilor necesare ușilor, al căror prag nu a mai putut fi precizat în nici o parte. Aceste praguri și deschizături de uși au fost desigur ruinate în urma lucrărilor agricole, solul arabil suprapus neatingînd deasupra acestei construcții o grosime mai mare de 15 cm. Tot astfel, trebuie explicată și lipsa totală a pavimentului interioarelor. Fundațiile păstrate ating o adîncime de 0,55 m fiind introduse în pămîntul neumblat. În interiorul încăperii ce se termină în rotundă au fost descoperite patru picioare de hypocaust, localizate pe peretele dinspre vest. Ele erau construite din cărămizi de formă pătrată legate cu mortar. Picioarele nu sînt dispuse în mod simetric și sînt construite din cărămizi de diferite mărimi. În dreptul lor, peretele vestic al acestei încăperi rezerva un gol pentru introducerea unei conducte construite din olane, care în exteriorul zidului, și lipită de el, se ridica în sus pînă la înălțimea fundațiilor.

Pe întreaga latură de est a clădirii, în afara ei și sub nivelul superior al fundațiilor cu circa 0,35 m, a fost construită un fel de terasă din mortar (« cociopesto ») foarte netedă la suprafață, a cărei lățime este de 6 m în dreptul încăperii terminată în zid oval, dar care se retrage apoi cu 4,20 m, păstrîndu-se ca un fel de trotuar pe partea estică și sudică a clădirii. Marginile acestei

Planșa I. — Vedere panoramică a locului denumit « In Rude », cu stațiunea din epoca romană, de pe hotarul satului Boița (r. Sibiu).

Planșa II. — Planul orizontal al dezvelirilor din anii 1957 și 1958.

terase se înălțau ușor dar nu în unghi drept. Același lucru se observă și acolo unde se face legătura între stratul de «cocciopesto» și zidurile verticale ale fundamentelor. Pe latura nordică ca și pe cea estică a clădirii, au fost descoperite niște pietre de rîu, care, deși nu au o continuitate și o dispoziție regulată, ne duc la presupunerea că aveau rostul de a susține niște stilpi de lemn și că întreaga suprafață a terasei și a pridvorului era acoperită, formînd un fel de pridvor în jurul construcției.

De pe acest pridvor, pe niște trepte de piatră — unele pietre nelegate cu mortar au fost descoperite în imediata apropiere a încăperii c — se intra în interior. Pridvorul prezenta pe latura sudică a clădirii o lățime ceva mai mare (1,60 m), și era mărginit de un zid de pietre a căror înălțime de la suprafața stratului de «cocciopesto» atinge 0,23 m. Distanța dintre acest zid ce fixează extremitatea sudică a construcției și zidul de protecție al terasei măsoară aici 6,50 m. Clădirea fiind relativ aproape de panta pe care o prezintă terenul înspre sud, consolidarea terasei cu un zid de felul celui amintit devenise evident necesară.

În interiorul construcției, în încăperea a, a fost descoperită la 20 cm sub nivelul actual al solului, o monedă de bronz de la Antoninus Pius¹, bătută sub domnia lui Marcus Aurelius (pl. III/1). În camera c, la nivelul superior al fundațiilor, au fost descoperite două fragmente de hypocaust, ajunse aci în mod întîmplător, deoarece cercetarea în continuare, nu a confirmat existența unei asemenea construcții în această parte a clădirii.

Printre materialele scoase din dărîmături, s-au descoperit în partea de est a construcției, și în imediata apropiere a zidului, două cărămizi cu inscripția LEG XIII G, dintre care una este fragmentară. Celelalte dărîmături constau din foarte numeroase fragmente de țiglă care au ajuns aici o dată cu prăbușirea acoperișului.

Dintre obiectele aflate în interiorul construcției, amintim trei fibule: două de bronz și una de fier (pl. III/3, 4, 5).

În imediata apropiere de încăperea d a acestei construcții, lîngă peretele de vest, au fost descoperite pe solul antic niște dărîmături masive constînd din fragmente de *tegulae*. Urmărind aceste dărîmături, printre care se mai găseau sporadic și pietre de construcție, s-a putut constata că ele cotesc într-un unghi de aproximativ 90° spre sud, mergînd tot atît de compact pînă înspre construcția I. Este de presupus că aici am avea de a face cu un fel de galerie acoperită care lega între ele construcțiile nr. I și II. Elemente de substrucție care să indice legătura sigură între cele două clădiri nu au putut fi stabilite. Lățimea acestui drum acoperit, luată numai după dărîmăturile existente, este de 2,50 m. De la construcția nr. I, pînă la construcția nr. II, acest drum acoperit urca în pantă.

Plecînd de la extremitatea nordică a încăperii a, din construcția nr. II, în aceeași direcție a fost trasată secțiunea nr. 16, pe o lungime de 25 m. Secțiunea a fost executată în scopul de a urnări terenul și de a constata dacă mai există și alte clădiri. Terenul coboară spre nord într-o pantă foarte lină, care continuă astfel circa 120 m, cînd începe a deveni relativ orizontal, transformîndu-se apoi într-un loc mlăștinos. Secțiunea în cauză, ca și secțiunile 8a, 8b, 9, 22 și 24,

¹ Av. DIVVS ANTONINVS

Capul lui Antoninus Pius spre dr.

Rv. CONSE — CRATIO SC.

Rug în patru etaje, în formă de piramidă, ornat cu ghirlande și draperii și cu statui separate prin

coloane: la mijloc, o ușă. Pe virf, Antoninus Pius într-o cvadrigă.

Bătută sub Marcus Aurelius. Pușin uzată. Coh. I = 517. (pl. III, I).

Plasa III. — 1, monedă de bronz bătută sub Marcus Aurelius în amintirea lui Antoninus Pius (Coh. 1 = 517); 2, denar de argint de la Marcus Aurelius (Coh. 1 = 60); 3, fibulă de bronz din sec. III e.n.; 4, fibulă de bronz cu toc de resort din prima jumătate a sec. III e.n.; 5, fibulă de fier din prima jumătate a sec. III e. n.; 6, balamale de fier; 7, vas mic din pastă cenușie neagră, aspră și cu impurități; 8, opaiț descoperit pe latura estică a incintei fortificate.

a dus la constatarea că în această parte nu a mai fost ridicată nici o construcție de piatră. La suprafața solului antic, adică la o adâncime de 0,25 m, de la nivelul actual, au fost observate în profilul secțiunii nr. 16, resturi sporadice și mărunte de țiglă și mici fragmente ceramice. În profilul vestic al acestei secțiuni, au fost descoperite urme compacte de var, iar prin caseta care a fost deschisă, au fost delimitate marginile unei gropi de stins și păstrat varul. Lățimea gropii din direcția est-vest este de 2,15 m, iar în direcția sud-nord de 2,10 m. Ea a fost deci relativ rotundă, având adâncimea aproximativă de 1,40 m de la suprafața actuală a solului. Groapa și-a găsit întrebuințare în două rânduri, lucru care se poate constata după cele două straturi de var ce s-au păstrat, între care există o depunere de pământ subțire (10 cm).

Urmărind secțiunea nr. 15 în direcția estică, la o distanță de 22 m de clădirea nr. II, au fost descoperite zidurile de piatră legată cu mortar ale unei alte construcții III. Clădirea are formă rectangulară, aproape pătrată, măsurînd $11 \times 10,50$ m la exterior. Ea este situată la numai 4 m de zidul sudic, care protejează terasa. Fundațiile sale, pentru că și de data aceasta rot numai ele s-au mai păstrat, sînt construite din aceeași piatră de carieră legată cu mortar, ca și în cazurile arătate mai sus. Baza lor se află la o adâncime care variază între 0,65 m și 0,74 m de la suprafața actuală a solului. Grosimea zidurilor prezintă de asemenea diferențe. În timp ce peretele estic atinge într-o parte 1 m, cel vestic măsoară 0,75 m. Aceste ziduri, deși este vorba numai de fundații, sînt îngrijit executate, cu excepția unei porțiuni de pe latura sudică care prezintă unele deformări din cauza unui început de dislocare.

Clădirea continuă spre est printr-un zid gros de 1 m, care cade perfect perpendicular pe peretele estic la o distanță de 4,25 m de colțul nord-estic. Din cauza culturilor, acest zid n-a putut fi urmărit decît pe o distanță de 3,90 m. Este foarte probabil că el face parte dintr-un complex ce unește clădirea nr. III de o altă construcție situată la est de ea, în caz că nu este vorba de aceeași clădire.

Interiorul închis de cele 4 ziduri ale construcției nr. III nu mai prezintă subîmpărțiri la nivelul la care s-a mai păstrat. Totuși pe o porțiune de 2 m lățime, de-a lungul laturii sale sudice, a fost descoperită o pardoseală executată din *tegulae mammatae*, țigle de acoperiș și cărămizi de dimensiuni mai mari (fig. 1). Întregul paviment astfel construit prezenta spărturi și inegalități de nivel, datorită probabil dărîmăturilor care au căzut peste el. Sub aceste dărîmături, la suprafața pardoselii, a fost găsit un denar de argint de la Marcus Aurelius ¹ (pl. III/2).

Spațiul dintre cele două clădiri (nr. II și III) a fost sondat prin două secțiuni: nr. 15 și nr. 21. Începînd de lîngă « pridvorul » estic al clădirii nr. II pe o lățime de 11 m, curtea aceasta era acoperită cu mici bucăți de cărămidă și balast mărunț de rîu, amestecate într-o oarecare măsură și cu var. Această pardoseală, a cărei grosime variază între 2—3 cm, se întinde spre est pe o lățime de 10 m. În colțul de sud al suprafeței acesteia, au fost găsite balamale (pl. III/6), semn că aici avem de-a face cu resturile unei porțițe și că întreaga curte din jurul construcției nr. II era foarte probabil închisă cu un gard de lemn.

¹ Av. M. ANTO-NINVS AVG.
Capul lui Marcus Aurelius cu cunună de lauri,
spre dr.
Rv. COS. III PP.

Marte (?) în picioare spre dreapta ținînd o sulță
și aplecîndu-se pe un scut.

Denar AG.

Anul 176—180. Puțin uzată (pl. III/2). Coh. 1—60.

În interiorul secțiunilor, au fost descoperite cîte două cercuri de piatră de carieră, nelegate cu mortar, de proporții relativ mici, avînd diametrul de circa 1 m și lăsînd liber mijlocul. Raportate unele la altele, aceste probabile « suporturi » eventual pentru stîlpi de lemn, întrucît nu au fost găsite materiale care să indice exact natura lor, nu se înscriu pe perimetrul unei figuri geometrice regulate. Secțiunea nr. 29, prin care am legat « suporturile » *a* și *b*, nu a contribuit cu nimic la clarificarea rosturilor lor. Aceste suporturi se găsesc la aceeași adîncime, 0,65 m de la suprafața actuală a solului.

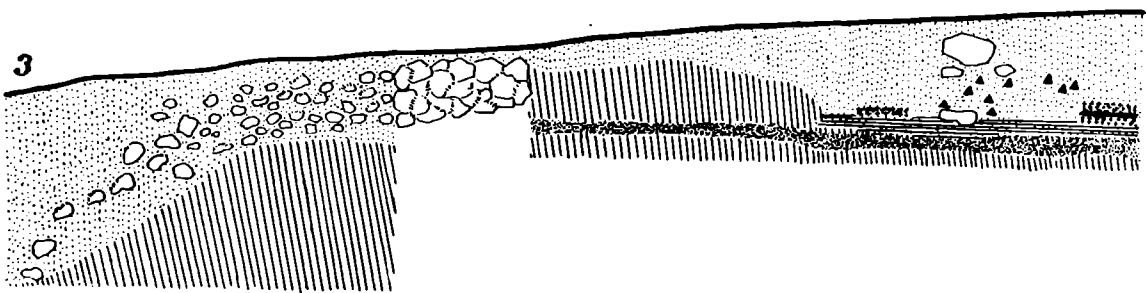
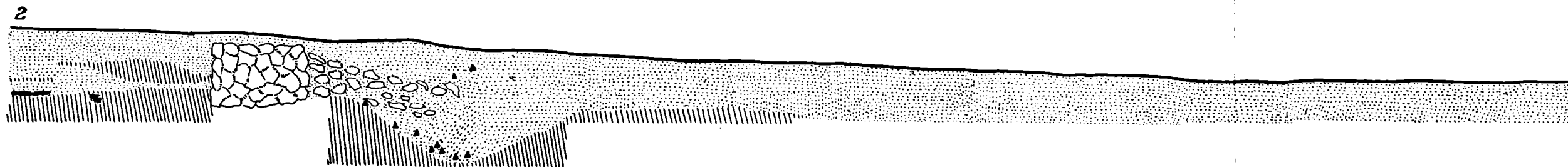
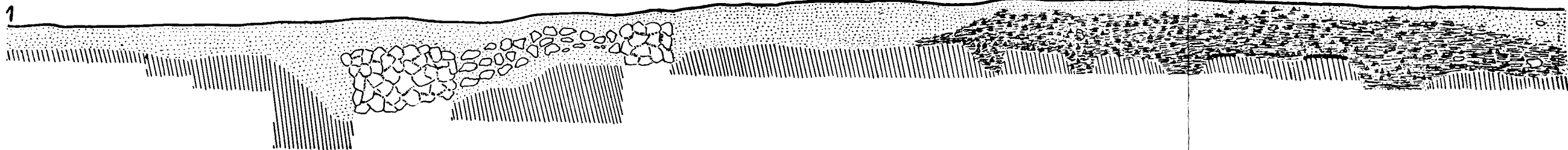
Al doilea obiectiv propus pentru campania din vara anului 1958 a fost continuarea cercetării sistemului de construcții militare, care a fost stabilit cu certitudine în secțiunile 1, 2 și 3 în cursul anului 1957. În acest scop, au fost trasate o serie de noi secțiuni: 19, 23, 28 și 30. Totodată, au fost deschise și două suprafețe A și B.

În această parte a sa, adică în apropierea primelor 3 secțiuni, terenul este ceva mai înalt decît în jur. În special la latura vestică și pe cea sudică, el prezintă pante destul de pronunțate. Plecînd cu secțiunile 19 și 23 înspre centrul acestui loc mai ridicat, au fost descoperite limitele unui fort militar de formă oarecum patrată, cu colțurile rotunjite.

În secțiunea 19, la o distanță de 6,25 m de la extremitatea sudică a sa, a fost descoperit un zid de piatră de carieră legat cu mortar (v. profilul pl. IV/1). Acest zid are o grosime de 2,10 m. Este un zid puternic, bine legat și foarte rezistent. Urmărind în continuare săpătura pe secțiunea amintită, la o distanță de 3 m, a fost descoperit un al doilea zid orientat la fel cu primul, construit în aceeași tehnică și avînd o grosime de 1 m. Forma terenului și prezența acestor ziduri paralele ne-au confirmat că ne aflăm pe latura de sud a incintei fortificate, a cărei latură vestică ieșise la iveală în 1957 în urma secțiunilor 1—4.

Ca și pe latura de vest, și de data aceasta observăm, deci, că incinta a fost fortificată prin două ziduri. Zidul exterior este adîncit mai mult în pămînt decît cel interior, fiind și de data aceasta mai puternic. N-ar fi exclus — după cît reiese și din profil — să fi avut de a face în acest caz, cel puțin pe porțiunea pe care ne aflăm, cu două faze de construcție a acestora. Într-adevăr, puternicul zid exterior începe într-un șanț care pare să fi fost construit în jurul zidului interior și concomitent cu acesta. Șanțul prezintă particularitățile celorlalte șanțuri exterioare ale castrelor romane, fiindu-i rezervată și o bermă de circa 1,50 m. Cea de a doua fază ar reprezenta construirea zidului exterior ale cărui fundații au fost înfipse chiar în acest șanț. Dărîmăturile dintre cele două ziduri au aparținut fără îndoială zidului interior și prăbușirea lor a avut loc la o dată mai tîrzie, desigur după ieșirea lui din uz și după ce între cele două ziduri se depusese un strat de pămînt, acoperind bermă și o parte a șanțului cu un pămînt de altă culoare. Lipsa *agger*-ului caracteristic acestor fortificații s-ar putea explica eventual prin nivelarea sa, după ce zidul exterior fusese ridicat, determinînd în acest fel încetarea funcției sale.

Pentru fixarea laturii nordice a fortului a fost trasată secțiunea nr. 23 (v. profilul planșa IV/2). În dreptul metrului 18, pămîntul viu a început să se adîncească, lăsînd să se observe clar șanțul din exteriorul zidului nordic al incintei întărite, ale cărui dărîmături au ajuns pînă spre mijlocul șanțului. Blocurile de piatră nu au pătruns însă pe fundul șanțului, ci, rămînînd mai sus, dovedesc și în cazul acesta, că, la data prăbușirii, șanțul se astupase cu pămînt. De la suprafața actuală a solului, fundul șanțului se găsește la o adîncime de 2 m. După o

- solul actual; pământ negru-cenușiu
- ▨ pământ brun-cenușiu de depozit. ulterioară
- ▤ pământ viu, neumblat, galben nisipos
- ▧ resturi de arsură și dărâmături
- ▩ urme de cărbune

- ▨ nisip-pietriș
- ▧ zid de piatră de carieră legat cu mortar
- ▤ depunere antică pe solul viu
- ▧ fragmente de țiglă
- ▧ pietre de zid în dărâmături
- ▧ pământ de nivelare

Planșa IV. — 1, Secțiunea Nr. 19, profilul peretelui vestic; 2, Secțiunea Nr. 23, profilul peretelui vestic; 3, Secțiunea Nr. 30, profilul peretelui nord-estic.

bermă îngustă, care nu depășește aici mai mult de 1 m, au fost întâlnite fundațiile zidului, care are o lățime de 1,80 m. În imediata apropiere a lor, se observă agger-ul din interior.

Zidul nordic al incintei întâlnit în această secțiune a început a fi urmărit și descoperit în direcția nord-estică și estică, spre a observa felul în care se face întorsătura colțului. Această urmărire a fost efectuată pe o porțiune destul de mare, dacă ne referim la întreaga suprafață a fortificației.

Plecând în direcția estică de la secțiunea 23, zidul continuă să meargă încă 6 m, iar apoi cotește ușor, delimitând latura răsăriteană. Porțiunea descoperită ne-a confirmat presupunerea că laturile fortului nu sînt paralele între ele. Acest lucru se observă în mod clar și din plan.

Secțiunea nr. 30, trasată pe colțul nord-estic al zidului, a confirmat încă o dată elementele de fortificație proprii castrelor, (zidul, agger-ul, berma și șanțul), care de data aceasta au putut fi observate cu mai multă ușurință (v. profilul, pl. IV/3). Secțiunea neputînd fi prelungită suficient înspre exterior, deschiderea superioară a șanțului nu a putut fi luată. Grosimea zidului este de 1,55 m. Berma și panta interioară a șanțului au fost acoperite de masive dărîmături, indicînd totodată — și de data aceasta — că procesul de ruinare a avut loc în timp mai îndelungat.

O constatare interesantă, care nu trebuie pierdută din vedere, este că pe laturile de est și nord, zidul de incintă nu era dublu; acest lucru constituie o particularitate a construcției de pe celelalte două laturi (de sud și vest).

În interiorul incintei întărite, în continuarea secțiunii nr. 19, în direcția nordică, au fost descoperite urmele unor construcții de lemn. Aceste urme se fac vizibile și în profilul secțiunii, dar ele au putut fi surprinse și orizontal (fig. 2).

Din cauza timpului avansat, desvelirea construcției de lemn nu s-a putut face decît parțial prin lărgirea secțiunii 19, cu suprafețele A și B. Puternice urme de arsură par să fi pus capăt acestei construcții. Faptul că pereții săi nu par a fi aliniați la zidurile înconjurătoare ale fortului, ne sugerează posibilitatea postulării existenței sale într-o fază anterioară a construirii fortului. Ipoteza urmează a se verifica o dată cu cercetările ce se vor continua în scopul clarificării problemelor pe care le pune întregul complex. Ceea ce se poate preciza de pe acum este însă faptul că materialele scoase la suprafață din interiorul construcției sînt în întregime de factură și de epocă romană. Dintre acestea amintim fragmente ceramice, descoperite în fiecare săpătură, un opaiț (pl. III/8), o monedă de bronz foarte corodată, fapt care a împiedicat pînă în prezent identificarea ei, cîteva cuie de fier și un vas mic (pl. III/7).

★

Săpăturile din vara anului 1958, de pe hotarul satului Boița, (com. Tâlmaci, r. Sibiu), a dus la precizarea unora din elementele descoperite cu un an în urmă; au scos la iveală unele aspecte noi ale așezării civile și au oferit posibilitatea delimitării incintei fortificate, al cărei rost trebuie pus în legătură cu importanta trecătoare de la Turîu Roșu și a drumului roman ce se bifurca în apropierea sa, o parte trecînd peste Cedonia spre Apulum, iar alta ce se îndrepta spre est, de-a lungul Oltului.

Concluziile ce se desprind din acesre cercetări au confirmat că obiectivul care a format scopul cercetărilor noastre nu este un castru roman de factură clasică, și că de fapt aici avem de-a face cu două complexe: o fortificație de apărare, un fel de *castellum*, o construcție cu caracter militar, și, în al doilea rînd, cu un grup de construcții cu caracter public și privat.

Complexul cu caracter militar este situat pe un loc ceva mai ridicat, în apropierea fostei « țiglării », iar locul de construire al celuilalt este situat pe cea de a doua terasă a Oltului, fapt constatat încă în 1957. Spre a o feri de revăr-

Fig. 1. Pavaj de țiglă și cărămizi de pe porțiunea sudică a interiorului construcției nr. III.

Fig. 2. — Suprafețele A și B dezvoltate din secț. 19, cu urmele construcției de lemn.

sările eventuale ale Oltului, terasa cu construcții publice și private a fost consolidată printr-un zid de piatră de carieră, legată cu mortar, care flanchează partea sudică a terasei pe toată întinderea ei, zid construit în aceeași tehnică în care au fost executate și restul construcțiilor. Astfel, acestui zid i-au fost adăugate — în

mod organic — unele contraforturi, spre a nu se apleca în spre sud, adică, spre panta acestei terase¹. S-a precizat deci, cu certitudine, că acest zid nu constituie o latură a presupusului castru pe care-l postulasem în urma săpăturilor din 1957, săpături care au căpătat de la început un caracter de informare și de fixare pe teren a stațiunii.

În funcție de cele stabilite în legătură cu natura și rostul acestui zid, s-a putut afirma cu siguranță că «presupusa poartă» (construcția I) nu este de fapt o poartă, și că scopul ei trebuie să fi fost altul, ea neprezentind, ca și zidul de susținere a terasei acesteia, particularitățile caracteristice unei porți de castru roman. Din cauză că dezvelirea acestei construcții nu s-a putut face decât parțial, rostul ei a rămas și de data aceasta neprecizat.

În ceea ce privește terasa, aceasta a fost ocupată de clădiri numai pe o porțiune de circa 25—30 m, începînd de lângă zidul de protecție amintit mai sus. Cercetările efectuate mai spre nord nu au dat nici un fel de material și nici o urmă de construcție. Cît despre continuarea clădirii nr. III, există indicii și la suprafața terenului. Ele constau din fragmente ceramice ieșite în urma plugului — și dintr-o grămadă de țigle și cărămidă, situată la suprafața terenului la 22 m spre est de construcția nr. III. După aceea, terenul coboară într-o pantă ușoară, zidul de protecție nu mai continuă decât pe o porțiune restrînsă iar resturile dispar. Săpăturile ce vor urma vor aduce fără îndoială precizări și în acest sens. Ceea ce pare însă cert este că acest complex are o întindere mică, ce nu depășește 70 m lungime. Ipoteza existenței unor construcții de lemn, în această parte, nu a putut fi încă verificată.

Ceea ce s-a putut de asemenea stabili cu siguranță este că zidul interior, paralel cu cel de protecție, descoperit în 1957 în secțiunea 5, nu face parte dintr-un sistem de fortificații și nici de protecție, ci formează o latură a unei clădiri încă necercetate. Această concluzie se bazează pe cazurile analoage observate în legătură cu construcțiile nr. II și III.

Clădirile publice și private de pe terasă ne indică existența unei stațiuni, al cărei rost trebuie căutat de asemenea în legătură cu drumurile și trecătoarea din apropiere. Ar putea fi presupusă aici și o stațiune vamală (*Portorium*), deși, deocamdată, caracterul clădirilor și materialele descoperite nu ne îndreptățesc să afirmăm cu siguranță acest lucru.

Un alt rezultat pozitiv, obținut în cadrul cercetărilor din acest an, este delimitarea cu precizie, pe toate laturile, a incintei fortificate, respectiv a fortului. El măsoară 47 m în direcția est-vest și 41 m în direcția sud-nord, măsurate de la laturile interioare ale zidurilor de incintă. Aceste dimensiuni nu sînt stabilite cu precizie, dat fiind că ele nu au putut fi luate pe centrul incintei și că zidurile acesteia nu sînt paralele, ci descriu largi arcuri de cerc.

Referitor la zidurile de dublură din exterior, considerăm că avem de-a face cu ziduri de protecție. Într-adevăr, terenul pe care a fost construită fortificația este inundabil în partea sudică și mai ales în cea vestică. Laturile de est și nord, nefiind amenințate de inundație, zidul dublu lipsește de aici, lucrurile explicîndu-se astfel cu ușurință. Faptul că în secțiunea nr. 19, acest zid apare clar construit în fundul unui șanț împrejmuitor, de felul șanțurilor tipice castror romane, postulează concluzia executării sale într-o fază ulterioară construcției incintei propriu-zise. Dimensiunile mici ale acesteia din urmă și caracterul militar al său confirmă presupunerea că aici a staționat o garnizoană militară. Prin

¹ Vezi pl. II, 5.

descoperirea în stațiune a cărămizilor cu stampila legiunii a XIII-a gemira, se poate trage concluzia că această întăritură aparține legiunii amintite.

Despre construcția de lemn din interiorul incintei se poate afirma cu anumite rezerve și că ea precede faza de construire a acestui fort.

Datarea celor două complexe ale stațiunii în discuție este posibilă pe baza monedelor de bronz bătute în timpul lui Marcus Aurelius. Aceste monede datează așezarea în cea de a doua jumătate a secolului al II-lea e. n. și este posibil ca stațiunea să fi fost folosită pînă la părăsirea Daciei. Datarea aceasta este confirmată și de fibulele descoperite, care se înscriu tipologic în prima jumătate a secolului al III-lea.

Prăbușirea zidurilor și ruina lor avînd loc treptat dovedesc că ea nu a căzut în urma unui atac direct, ci într-un timp mai scurt sau mai îndelungat după părăsirea Daciei, unele materiale fiind întrebuițate, fără îndoială, pentru construcții în epoca feudală.

Dată fiind importanța stațiunii, atît ca punct strategic în acest colț al provinciei, cît și particularitățile de construcție care nu sînt similare cu celelalte descoperiri din această epocă de pe cuprinsul Daciei, cercetarea ei în continuare pînă la lămurirea problemelor ce au mai rămas în suspensie se impune de la sine.

NICOLAE LUPU

РАСКОПКИ В БОИЦЕ

КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ

Разведочные раскопки, произведенные летом 1957 г. на стоянке римской эпохи, находящейся на границе деревни Боица (с. Толмачиу, Сибийского района), были продолжены коллективом сотрудников Музея Брукенталь (г. Сибиу) и в 1958 г.

Эти обследования уточнили некоторые вопросы в связи со стоянкой и позволили установить два комплекса различного характера:

1, комплекс военного характера и 2, комплекс общественного и частного характера.

В комплексе общественного и частного характера раскопали еще два строения на южной стороне террасы, выстроенной из камня, скрепленного раствором, и предназначенной для строительства (см. план). Наряду с этим была продолжена и раскопка открытого в 1957 г. здания I.

Между зданиями I и II открыты массивные груды битой черепицы, оставшейся, вероятно, от связывавшей их подъездной дороги. Можно предполагать, таким образом, что эта дорога найдена.

С восточной и южной стороны к зданию II была пристроена своеобразная галерея, по-видимому, крытая; ее поверхность была уровнена слоем „cocciopesto”.

Между строением II и зданием, обозначенным на плане III, находился двор, вымощенный песком и галькой; здесь же наблюдаются слабые следы извести.

Раскопки позволили с достоверностью установить, что южная стена вдоль террасы должна была защищать строение от разлива реки Олта, протекающей в непосредственной близости.

Назначение этих трех строений точно установить не удалось.

В укрепленном комплексе были определены стороны военного форта с закругленными углами, закрытого с четырех сторон. На западном и южном склонах форт защищен двойной стеной. По-видимому, эта стена более позднего происхождения.

То же самое можно сказать и о деревянном строении, следы которого были частично обнаружены. Размеры форта 41 × 47 м, однако они еще не уточнены.

Среди находок имеются два кирпичика с надписью LEG. XIII G; бронзовые и железные фибулы, фрагменты керамики и две монеты Марка Аврелия, доказывающие, что форт существовал в период правления этого императора.

Существование этой стоянки следует поставить в связь с важным горным проходом в Турну-Рошу и близостью разветвлявшейся римской дороги.

ОБЪЯСНЕНИЕ РИСУНКОВ

Табл. I. — Общая панорама урочища «Ын Руде» со стоянкой римской эпохи на границе села Боица (Сибийского района).

Табл. II. — Горизонтальный план раскопок 1957—1958 гг.

Табл. III. — 1, бронзовая монета, выпущенная при Марке Аврелии в память Антонина Пия (Coh. I = 517); 2, серебряный динарий времен Марка Аврелия (Coh. I = 60); 3, бронзовая фибула III в. н.э.?; 4, бронзовая фибула со спиральным концом ножки, первой половины III в. н.э.; 5, железная фибула первой половины III в. н.э.; 6, железные петли; 7, небольшой сосуд из нечистого, жесткого черно-серого теста; 8, светильник, найденный на восточной стороне укрепленной крепостной стены.

Табл. IV. — 1, разрез 19; профиль западной стены; 2, разрез 23, профиль западной стены; 3, разрез 30, профиль северо-восточной стены.

Рис. 1. — Настил из черепицы и кирпича внутри строения III (южный участок).

Рис. 2. — Открытие в разрезе 19 площади А и В со следами деревянной постройки.

LES FOUILLES DE BOIȚA

RÉSUMÉ

Les fouilles d'information effectuées pendant l'été de l'année 1957 dans la station de l'époque romaine, située à la lisière du village de Boița (commune de Tâlmăciu, district de Sibiu) ont continué lors de la campagne entreprise en 1958 par un collectif du Musée Brukenthal de Sibiu.

Ces recherches ont permis de préciser certains aspects de la station et de déterminer deux complexes de caractère différent: 1) le complexe à caractère militaire et 2) le complexe à caractère public et privé.

Deux nouveaux bâtiments ont été découverts dans ce dernier complexe, dans la partie méridionale de la terrasse destinée aux constructions et établie en pierre de carrière et mortier (cf. le plan). On a continué en outre à dégager le bâtiment n° I apparu en 1957 et situé à côté des premiers.

Entre les bâtiments n° I et II, on a découvert de grandes masses de décombres de tuiles provenant, semblerait-il, d'un chemin d'accès qui les reliait. On suppose que ce chemin était à découvert.

Le bâtiment n° II était entouré, sur les côtés oriental et méridional, d'une sorte de galerie, qui était probablement couverte et dont le sol était nivelé par une couche de *cocciopesto*.

Entre cette dernière construction et celle portant le n° III sur le plan, il y avait une cour pavée d'une couche formée de sable, de pierres de rivière concassées et d'un peu de chaux.

Les fouilles ont permis d'établir avec certitude que le mur méridional qui longe la terrasse devait la protéger contre les débordements de l'Olt tout proche.

On n'a pas pu déterminer exactement la destination des trois constructions.

Dans le complexe fortifié on a pu délimiter les côtés d'un fort, fermé sur quatre côtés et à angles arrondis. Sur les côtés occidental et méridional du fort, il y avait un mur double destiné à le protéger. Ce mur doit dater, semble-t-il, d'une phase ultérieure.

On peut en dire autant de la construction en bois dont on a surpris partiellement les traces. Le fort a 41 × 47 m, mesures encore approximatives.

Parmi les objets qu'on y a trouvés on cite deux briques portant l'inscription LEG. XIII G., des fibules en bronze et en fer, des fragments céramiques et deux pièces de monnaie émises par Marc-Aurèle, qui attestent l'existence du fort au temps de cet empereur.

La raison d'être de cette station doit être mise en rapport avec l'important défilé de Turnu-Roșu et avec la voie romaine qui bifurquait dans son voisinage.

EXPLICATIONS DES FIGURES

Planche I. - Vue panoramique du lieu dit « In Rude », avec la station de l'époque romaine sur le territoire du village de Boița (district de Sibiu).

Planche II. - Plan horizontal des parties dégagées en 1957-1958.

Planche III. - 1, monnaie en bronze, frappée sous Marc-Aurèle, à la mémoire d'Antonin le Pieux (Coh. 1 - 517); 2, denier en argent de Marc-Aurèle (Coh. 1 = 60); fibule en bronze du IIIe siècle n.è. (?); 4, fibule en bronze à pied en spirale, de la première moitié du IIIe siècle n.è.; 5, fibule en fer de la première moitié du IIIe siècle n.è.; 6, charnières en fer; 7, petit vase en pâte grise-noire, rude au toucher et contenant des impuretés; lampe découverte sur le flanc sud de l'enceinte fortifiée.

Planche IV. - 1, section n° 19: profil de la paroi occidentale; 2, section n° 23, profil de la paroi occidentale; 3, section n° 30, profil de la paroi nord-est.

Fig. 1. - Pavage en tuiles et briques de la portion sud de l'intérieur de la construction n° III.

Fig. 2. - Plan développé des surfaces A et B (section n° 19), avec les traces de la construction en bois.